

บทที่ 3

กิจการอาสารักษาดินแดนในประเทศไทย และจังหวัดพะเยา

3.1 ประวัติกิจการอาสารักษาดินแดน¹

เพื่อจะเข้าใจถึงระบบการบริหารงานอาสารักษาดินแดนในหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ดียิ่งขึ้น สมควรจะต้องศึกษาลักษณะกิจการอาสารักษาดินแดน ตั้งแต่สมัยโบราณของประเทศไทยให้ทราบประวัติความเป็นมาเสียก่อน

กิจการอาสารักษาดินแดน (อส.) เป็นกิจการหนึ่งของรัฐบาลที่แม้จะได้รับการประกาศจัดตั้งอย่างเป็นทางการมาเมื่อไม่นานนี้ แต่ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้เริ่มปรากฏการณ์อาสารักษาดินแดนมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว และสืบเนื่องเรื่อยมา เริ่มจากกรณีชาวบ้านบางระจันซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ทางทหารโดยตรง แต่สามารถร่วมมือรวมกำลังกันทั้งชายและหญิง เข้าต่อสู้กับข้าศึกชาวพม่าจนสิ้นกำลัง โดยเมื่อ พ.ศ. 2308 บรรพบุรุษชาวไทยอันเป็นราษฎรธรรมดากว่า 400 คน จัดสร้างป้อมค่ายคูเมืองรอบหมู่บ้านบางระจันมีการจัดหมวดหมู่เวรยามรักษาการณ์ต่อสู้กับพม่าเป็นเวลานานถึง 5 เดือน จนถึงกาลต้องพ่ายแพ้เนื่องจากอาวุธและกำลังคนที่น้อยกว่า

¹ ดุสิต จันทรบดกร. เรื่องเดียวกัน. หน้า 11-15.

นอกจากนั้น ยังมีวีกรรมกรรมการสู้รบที่เมืองกลางของ คุณหญิงจัน และนางมุก (ท้าวเทพสตรีและท้าวศรีสุนทร) วีกรรมกบฏอิสรภาพที่เมืองโคราชโดยคุณหญิงโม (ท้าวสุนารีย์) ทั้งหมดล้วนเป็นตัวอย่างแห่งความห้าวหาญเด็ดเดี่ยวของบรรพบุรุษ บรรพสตรี ที่เป็นราษฎร ธรรมดาอุปถัมภ์ด้วยความเสียสละอันสูงส่ง กล้าต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวไม่ย่อท้อต่อความยาวลำบาก ไม่กลัวความตาย โดยไม่มุ่งหวังเพียงให้ประเทศชาติให้รอดพ้นจากภัยพิบัติและการรุกรานของ ข้าศึกศัตรูทั้งสิ้น

จากผลพวงของประวัติศาสตร์และวีกรรมข้างต้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงดำริจัดตั้งกองเสือป่าขึ้น เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 เพื่อให้ประชากรราษฎร ได้สมัครเข้ามาทำการฝึกซ้อม เตรียมกำลัง ไว้ในยามปกติและจะทำหน้าที่อาสาสมัครในยามที่มีสงครามให้ รู้จักชาติ รักชาติ รู้จักหน้าที่ในการป้องกันรักษาประเทศ ชาติบ้านเมือง รู้จักประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่ควร และได้วางหลักการและคำขวัญไว้ว่า "เสียชีพ อย่าเสียสัตย์"

ในขณะนั้น กองเสือป่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (ม.ล.พีพล, 2530 : 1)

- (1) เสือป่าเสนาหลวงรักษาพระองค์ ทำหน้าที่ในกองเสือป่าราบหลวง ปรานหลวง ม้าหลวง โดยอยู่ในส่วนกลาง
- (2) เสือป่ารักษาดินแดน ทำหน้าที่รักษาดินแดนอยู่ในมณฑลต่าง ๆ โดยถือว่า อยู่ในส่วนภูมิภาค

ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น มีเหตุจลาจลเกิดขึ้นภายในพระราชอาณาจักร เฉพาะภายในจังหวัดหนึ่งจังหวัดใดก็ตาม เป็นหน้าที่ของกองเสือป่าจังหวัดนั้น ๆ ต้องระวังป้องกันหรือปราบปรามทั้งสิ้น และถ้ามีการประกาศสงครามขึ้นมาเมื่อใด กองเสือป่าจากทุกกองต้องเตรียมพร้อมที่จะทำการต่อสู้ เพื่อรักษาความเป็นอิสระของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามพระราชกำหนดหน้าที่เสือป่านับรบกองอาสารักษาความสงบราบคาบใน พ.ศ. 2460 ซึ่งถือเป็นพระราชกระแสรับสั่งให้กองเสือป่าปฏิบัติหน้าที่นั่นเอง

ต่อมา ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น ได้เสนอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ตราพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในสมัยสงคราม และพระราชบัญญัติกำหนดให้อำนาจในการเตรียมการป้องกันประเทศ พ.ศ. 2484 เพื่อทำการฝึก และอบรมคนไทยให้รู้จักหน้าที่ป้องกันและรักษาประเทศชาติในยามเกิดสงคราม เป็นเป้าหมายหลัก ไม่ได้มุ่งที่จะให้ทำการสู้รบกับประเทศใด ๆ พร้อมกับมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ จัดการฝึกอบรมราษฎรตามตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้โดยไม่ให้ขัดขวางต่อการประกอบอาชีพตามปกติ

ปี พ.ศ. 2486 กระทรวงมหาดไทยได้ทำการปรับปรุง โดยโครงสร้างการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงจากการฝึกอบรมดังกล่าวให้ไปทำหน้าที่ต่อสู้โดยตรง ทำหน้าที่ช่วยรบร่วมกับฝ่ายทหาร ให้มีฝ่ายทหารเป็นผู้นำชุดปฏิบัติการ เรียกว่า "กองพลเรือนอาสา" อันเป็นพื้นฐานที่มา และทิศทางของกิจการอาสารักษาดินแดนในปัจจุบัน

หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 สงบลง ประเทศไทยมีส่วนร่วมในชัยชนะของฝ่ายพันธมิตร ความจำเป็นและโอกาสในการที่จะใช้อำนาจเรียกราษฎรมาทำการฝึกอบรมเพื่อเตรียมพร้อม และช่วยร่วมรบก็ลดความสำคัญลงไป

ความเป็นมาดังกล่าวแล้วข้างต้น ไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้น ที่ได้วางรากฐานการใช้กำลังราษฎรพลเรือนเป็นกำลังกึ่งทหารเข้าร่วมรับผิดชอบต่อความสงบเรียบร้อยของชาติบ้านเมือง แนวคิดนี้ได้มีการปฏิบัติมาเป็นลำดับจากหลาย ๆ ประเทศ เช่น กรณีของประเทศอังกฤษที่ได้จัดตั้ง "กองทัพอประชาชน" เพื่อเพิ่มกำลังรบของตนให้สูงขึ้นในปี พ.ศ. 2451 หรือที่สหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งหน่วย NATIONAL GUARD ออกรับจ้างรบสมัยสงครามเวียดนาม รวมทั้งกองกำลังสำรองยุวชน ที่เรียกว่า GADNA ของอิสราเอล เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ได้มีการจัดตั้งกองกำลังพลเรืออาสาสมัครขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2497 กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. 2491 ประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันตามภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกเกิดการขัดแย้งกันหลาย ๆ จุด ทำให้สถานการณ์มีที่ท่าว่าจะเกิดสงครามขึ้นอีก นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จึงให้กระทรวงมหาดไทยรื้อฟื้นการดำเนินงานเกี่ยวกับการพลเรืออาสาสมัคร โดยสั่งการให้จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนทำการฝึกอบรมชี้แจงทำความเข้าใจต่อประชาชนให้รู้จักรักษาประเทศชาติ รู้จักหน้าที่คนไทยในเวลารบ โดยอาศัยอำนาจและหน้าที่ตามขอบเขตของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขณะเดียวกันก็ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติองค์กรประชาชนป้องกันประเทศตามนโยบายของสภาป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งได้กระทำโดยกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย เป็นลำดับมา จนกระทั่งสามารถประกาศใช้เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 เรียกว่า "พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497" รวมทั้งสิ้น 30 มาตรา มีผลบังคับใช้ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร โดยมีเหตุผลว่า "โดยที่ประเทศชาติในสถานการณ์สงครามปัจจุบัน เป็นหน้าที่ของประชาชนพลเมืองทุกคนที่จะต้องร่วมมือช่วยเหลือและจะต้องได้รับการศึกษาอบรมเพื่อให้มีความรู้ในการที่จะป้องกันตนเองและประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและจัดหน่วยบังคับบัญชาเตรียมไว้แต่เวลาปกติ"

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน (ฉบับที่ 2) ในพ.ศ. 2504 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 78 ตอนที่ 19 วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2504 โดยมีเหตุผลว่า "เนื่องจากพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 7 บัญญัติให้คณะกรรมการกลางกองอาสารักษาดินแดนที่อำนาจหน้าที่จัดและดำเนินงานกองอาสารักษาดินแดนตามนโยบายและวิชาการทางเทคนิคของสภาป้องกันราชอาณาจักร เมื่อสภาป้องกันราชอาณาจักรต้องถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2502 จึงสมควรแก้ไขพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ให้สอดคล้องกันด้วย โดยให้กองอาสารักษาดินแดนขึ้นอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงกลาโหมร่วมกัน และเพิ่มอำนาจและหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการกลางกองอาสารักษาดินแดน ในการกำหนดเหล่าของกองอาสารักษาดินแดน และกำหนดหน้าที่กองอาสารักษาดินแดนเพิ่มขึ้น"

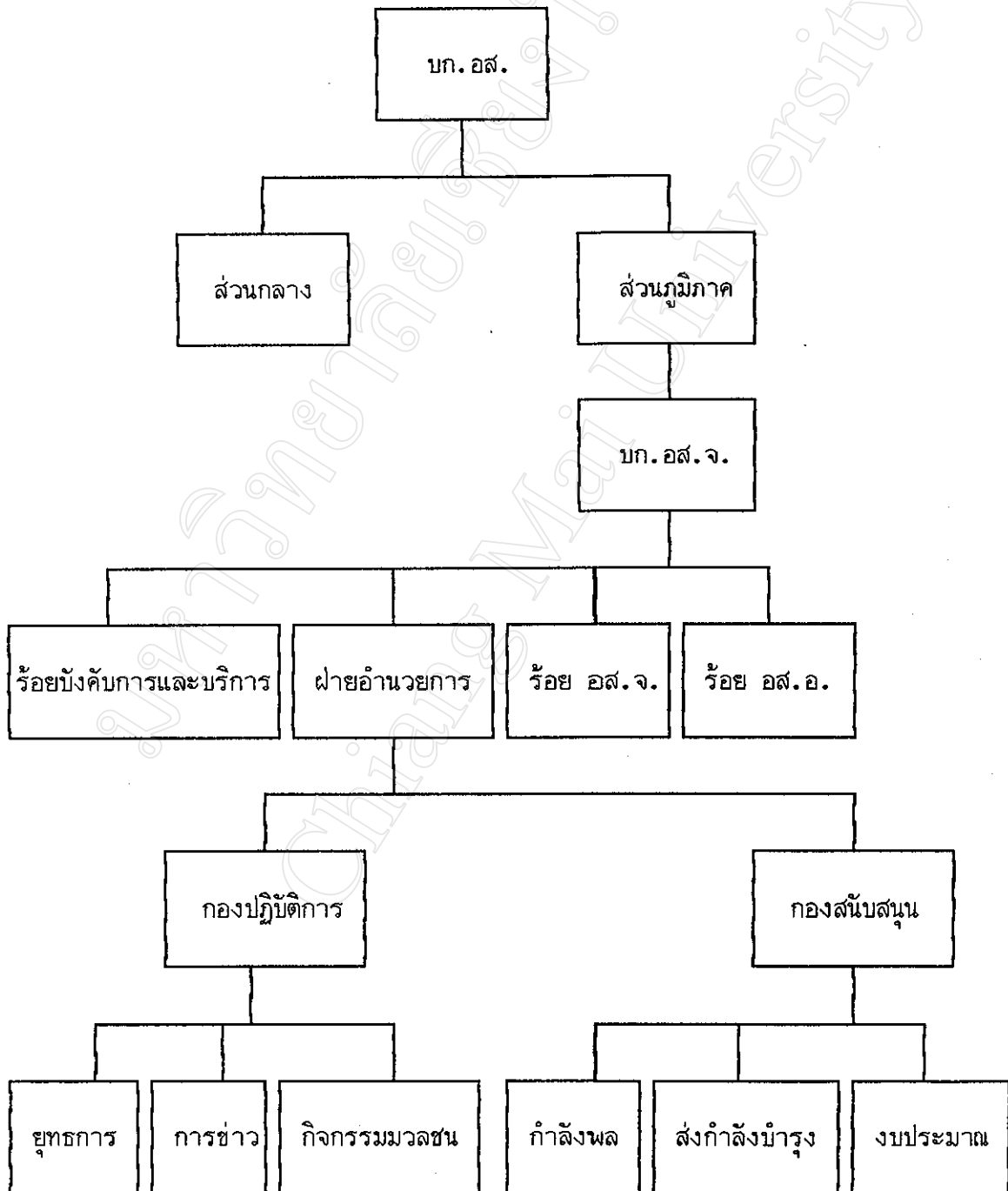
สำหรับการดำเนินกิจการอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยานั้น ได้มีการจัดตั้ง กองบังคับการอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยาขึ้นพร้อม ๆ กับการประกาศจัดตั้งจังหวัดพะเยา ซึ่งแยกมาจากจังหวัดเชียงราย เมื่อปี พ.ศ.2520 โดยปัจจุบันมีจำนวนกองร้อย อส. ทั้งสิ้น 10 กองร้อย จำนวนสมาชิก อส. 432 คน ดังนี้

1. กองร้อย อส. บริการและบังคับการ	จำนวน 24 คน
2. กองร้อย อส. จังหวัดพะเยาที่ 1	จำนวน 90 คน
3. กองร้อย อส. จังหวัดพะเยาที่ 2	จำนวน 106 คน
4. กองร้อย อส. อำเภอเมืองพะเยา	จำนวน 12 คน
5. กองร้อย อส. อำเภอเชียงคำ	จำนวน 58 คน
6. กองร้อย อส. อำเภอปง	จำนวน 35 คน
7. กองร้อย อส. อำเภอจุน	จำนวน 24 คน
8. กองร้อย อส. อำเภอดอกคำใต้	จำนวน 24 คน
9. กองร้อย อส. อำเภอเชียงม่วน	จำนวน 35 คน
10. กองร้อย อส. อำเภอแม่ใจ	จำนวน 24 คน
รวม 10 กองร้อย	จำนวน 432 คน

ที่มา : ฝ่ายกิจการพิเศษ ที่ทำการปกครองจังหวัดพะเยา พ.ศ.2538

กองบังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยา เป็นหน่วยซึ่งขึ้นตรงต่อ กองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน และสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ ในการอำนวยความสะดวก กำกับดูแลการสั่งใช้สมาชิก อส. ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ ดังที่กล่าวมาแล้ว

แผนภูมิที่ 2 แสดงผังการจัดกองบังคับการกองอาสารักษาดินแดน
 ผังการจัดการกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน ในส่วนภูมิภาค
 (กองบังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด)

3.2 ภาระหน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน

เดิมสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหน้าที่ของกองอาสารักษาดินแดน โดยเฉพาะเท่าที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้เกิดผลดีที่สุด ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ต้องวางแผนการปฏิบัติทั้งในด้านกำลังพล หน้าที่การงาน อุปกรณ์ ฯลฯ และกำกับดูแล เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ๆ หน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนอาจได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ของกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งตาม พ.ร.บ. กองอาสารักษาดินแดน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2504 มาตรา 16 กำหนดอำนาจหน้าที่ของกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้²

1. บรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติและการกระทำของข้าศึก
2. ทำหน้าที่ตำรวจรักษาความสงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
3. รักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม
4. ป้องกันการจารกรรม สดับตริบฟังและรายงานข่าว
5. ทำการช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ฝ่ายทหาร ตามที่ทหารต้องการและตัดทอนกำลังของข้าศึก
6. เป็นกำลังสำรองส่วนหนึ่ง ที่พร้อมจะเพิ่มเติมและสนับสนุนกำลังทหารได้เมื่อจำเป็น

² เฟื่องอ้าง. หน้า 56-62.

1. บรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติและการกระทำของข้าศึก

1.1 การบรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ การบรรเทาภัยที่เกิดจากอัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย และบรรเทาภัยที่เกิดจากความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ เป็นต้น สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนต้องเข้าทำการช่วยเหลือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ทางราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย และให้การสงเคราะห์

ในด้านการปฏิบัติการ เช่น

- ช่วยในการเตือนภัย
- ช่วยในการแจ้งข่าวภัย
- ช่วยตรวจตราอาคารบ้านเรือน แหล่งที่ประสบภัย เพื่อป้องกันโจรกรรมหรือการทำลายทรัพย์สิน ให้เสียหาย หรือผู้หวังประโยชน์ส่วนตนความทุกข์ของผู้อื่น ซึ่ง

เป็นการซ้ำเติมผู้ประสบภัย

- ช่วยเจ้าหน้าที่ในด้านการแพทย์ อนามัย ประชาสงเคราะห์ และอื่น ๆ

ในด้านการปฏิบัติช่วยเหลือผู้ประสบภัย

- ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการแนะนำประชาชน ให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามสถานการณ์และคำสั่งชี้แจงของทางราชการ เช่น ไม่ให้ตม้ น้ำสกปรกในขณะที่มีการระบาดของโรค เกิดขึ้น ช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ในการฉีดยาป้องกันโรค เป็นต้น

- ช่วยเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการจัดสรรหาที่พักสำหรับประชาชนผู้ประสบภัย

- ช่วยป้องกันและรักษาสวัสดิภาพของประชาชนที่ประสบภัย

- ช่วยเจ้าหน้าที่ในการจัดหาอาหาร น้ำดื่ม แก่ผู้ประสบภัย เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ก็ช่วยในการวางแผนช่วยบรรเทาไว้ เช่น การบรรเทาอัคคีภัย โดยจัดแบ่งหน้าที่ สมาชิกออกเป็นหน่วยมีจำนวนพอสมควร ให้เหมาะสมกับงานที่มอบหมาย เช่น

- ทำการดับเพลิง (ผู้ได้รับการฝึกอบรมดับเพลิงมาแล้ว)

- รักษาความสงบในบริเวณเพลิงไหม้ (การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์) และกันไม่ให้คนเข้าไปในเขตเพลิงไหม้ (เพราะจะเข้าไปทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่สะดวก)
- ขนย้ายทรัพย์สินสมบัติและคนที่ประสพภัย เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ คนที่ถูกสิ่งของทับไว้ เป็นต้น เพื่อนำออกไปให้พ้นจากบริเวณเพลิงไหม้ และรวบรวมเก็บไว้ในที่ปลอดภัยและจัดให้มีคนคอยเฝ้าทรัพย์สินที่ขนออกมาด้วย
- ทำการช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บหรืออันตรายเนื่องจากไฟไหม้ แล้วส่งคนเจ็บไปโรงพยาบาล เพื่อทำการรักษา
- ช่วยทำการสืบสวนหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดเพลิงไหม้ว่าจะเป็นการลอบวางเพลิงหรือโดยประมาท ตลอดจนติดตามจับกุมบุคคลผู้วางเพลิงหรือเป็นต้นเหตุทำให้เกิดเพลิงไหม้
- ช่วยเหลือผู้ประสพภัยไปพักอาศัยในสถานที่ซึ่งจัดไว้ให้พักในที่แห่งเดียวกันก่อน ช่วยทำการสงเคราะห์จัดเครื่องบริโภค อุปโภค และจัดสถานที่ตามควร เท่าที่สามารถจะทำได้
- จัดให้มีการทดลองปฏิบัติการให้เสมือนมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ๆ ตามโอกาสอันสมควรด้วย

1.2 การบรรเทาภัยที่เกิดจากการกระทำของข้าศึก

- บรรเทาภัยที่เกิดจากการกระทำของข้าศึกบนพื้นดิน อันเป็นการโจมตีของข้าศึกทั้งในรูปการรบแบบกองทัพบก หรือการรบนอกแบบ (การรบแบบกองโจร) โดยตรง เช่น ปืนใหญ่ ปืนกล ลูกกระเบิด ระเบิดเพลิง
 - บรรเทาภัยที่เกิดจากการกระทำของข้าศึกทางอากาศ เช่น เป็นการโจมตีของเครื่องบินข้าศึก มีการทิ้งระเบิด ยิงปืนกล
- การปฏิบัติการ เช่น ถ้ามีผู้บาดเจ็บเนื่องจากสะเก็ดระเบิดกระสุนปืน ให้นำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล

2. ทำหน้าที่ตรวจรักษาความสงบในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง

หรือตำรวจ

การป้องกันและปราบปรามเหตุการณ์ โจรผู้ร้ายตามปกติ และเหตุการณ์จราจล วุ่นวายในบ้านเมือง กองอาสารักษาดินแดนจะต้องวางแผนป้องกันและปราบปรามร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ดังนี้

- 2.1 ช่วยอยู่เวรยามตามที่ได้รับมอบหมาย
- 2.2 เป็นสายตรวจภายในเขตที่ได้รับมอบหมาย
- 2.3 รักษาความสงบในชุมชนที่มีประชาชนคับคั่ง เช่น เมื่อมีงานนักขัตฤกษ์
- 2.4 ติดตามผู้ร้ายซึ่งหลบหนีมาอยู่ในท้องที่ตนได้รับมอบหมาย
- 2.5 สืบสวนหาตัวผู้ที่กระทำความผิด
- 2.6 สังเกตสืบสวนติดตามการเคลื่อนไหวของบุคคลบางประเภท ซึ่งอาจเป็นผู้คิดหรือก่อการร้ายขึ้นในบ้านเมือง
- 2.7 สังเกตคนแปลกหน้าและมีพฤติกรรมที่ผิดสังเกต
- 2.8 ติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดในท้องที่ตนได้รับมอบหมาย
- 2.9 ระวังเหตุการณ์จราจลวุ่นวาย
- 2.10 เป็นผู้คอยป้องกันความเข้าใจผิดของประชาชนเนื่องจากการเชื่อข่าวลือ ข่าวอื้อฉวต่าง ๆ การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงกันข้าม
- 2.11 เป็นผู้คอยสอดส่องดูแลป้องกันอาคารบ้านเรือนมิให้เกิดอันตรายได้ เช่น เวลาวิกาลบนอาคารบ้านเรือนที่ไม่ได้ปิดก็ควรเรียกคนในบ้านให้ปิดเสียหรือเห็นสถานที่ใดมีของที่อาจเป็นเชื้อทำให้เกิดเพลิงไหม้ได้ง่ายก็แนะนำให้แก้ไขเสีย

3. รักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม

การรักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม ย่อมถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสถานที่สำคัญและการคมนาคมย่อมเป็นเป้าหมายที่ฝ่ายตรงข้ามซัดศึกมุ่งทำลาย หรือยึดไว้เป็นประโยชน์ฝ่ายตน ฉะนั้น การรักษาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายเราจึงเป็นเรื่องสำคัญพึงระวัง

ป้องกันมิให้เสียหายหรือตกไปเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตรงข้าม และการที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนช่วยรักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม ย่อมเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของทหารในเวลาสงครามได้เป็นอย่างดี แม้ในยามสงบก็เป็นการช่วยเหลือตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้านดูแลด้วยย่อมเกิดผลดีแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม

สถานที่และการคมนาคมที่พึงสนใจในการรักษา เช่น

ก. รักษาสถานที่สำคัญ

- ที่ทำการของรัฐบาล
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ โทรคมนาคม
- ที่ทำการประปา
- ที่ทำการไฟฟ้า
- โรงงาน โรงเก็บ โรงกลั่น คลังพัสดุ ศูนย์เครื่องมือกล ที่ทำงาน

และอาคารต่าง ๆ ของโรงงาน

- สถานีรถไฟ รถไฟ ชุมทางและสถานีที่รถยนต์ขนส่ง
- สนามบินพาณิชย์
- ท่าเทียบเรือ และท่าเรือที่สำคัญ ๆ
- อุโมงค์
- เขื่อนระบายน้ำ เขื่อนเก็บน้ำ เขื่อนทดน้ำ ฝ่ายทดน้ำ ประตู

ระบายน้ำ ประตูน้ำ และอ่างเก็บน้ำ

ข. รักษาเส้นทางคมนาคม

- ถนนสายยุทธศาสตร์
- สะพาน
- สายไฟฟ้า
- สายโทรเลข โทรศัพท์
- ทางรถไฟ

มาตรการในการรักษาสถานที่สำคัญ ซึ่งจะนำมาพิจารณาจัดให้มี หรือใช้ปฏิบัติให้เหมาะกับเหตุการณ์พื้นที่และความสำคัญของสถานที่ จะใช้มาตรการเฉพาะอย่างหรือหลายอย่างประกอบกันก็ได้ คือ

1. เครื่องกัน เช่น เครื่องกีดขวาง รั้ว หรือคูน้ำ คูดิน
2. การให้แสงสว่าง
3. การกำหนดเขตหวงห้าม
4. ระบบการควบคุมบุคคล และยานพาหนะ
5. จัดเวรยามเฝ้ารักษา หรือตรวจการณ์
6. จัดหมู่ตรวจหรือสายตรวจ
7. จัดหน่วยถือกำลังอาวุธเฝ้ารักษาและป้องกันต่อสู้
8. จัดระบบการควบคุมและตรวจสอบ
9. การสืบ - สอบสวนเพื่อกำจัดกิจการที่เป็นภัย
10. การติดต่อสื่อสารและระบบแจ้งภัย
11. การจัดให้มีเครื่องมือและเจ้าหน้าที่ระวังภัย

4. การป้องกัน จารกรรม สดับรับฟังและรายงานข่าว

การจารกรรมนั้นคืออะไรนั้น ไม่มีคำแปรบัญญัติไว้ให้ถูกต้องนอกจากจะอนุมานตามความหมายซึ่งเทียบเคียงพอทำให้เข้าใจได้ เช่น หมายความว่า การกระทำใด ๆ ของ ฝ่ายพวกเดียวกันหรือฝ่ายตรงข้าม มีวัตถุประสงค์ก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงอลม่านขึ้นในส่วนราชการปกครองแผ่นดินก็ดี หรือก่อให้เกิดความเสียหาย ถูกทำลายต่อกำลังกองทัพบก ทหารเรือ ทักษอากาศก็ดี หรือก่อให้เกิดความเสียหายโดยทางตรงและทางอ้อมต่อสถานการณ์บ้านเมืองเกี่ยวกับ การปกครอง การเศรษฐกิจ การคลัง และทางการเมืองก็ดี จะเป็นการสืบข่าวสารหรือการใช้อาวุธเครื่องมือเครื่องใช้ประหัตประหารประชาชนพลเมือง หรือทำลายเคหะสถานบ้านเรือนและทรัพย์สินสมบัติของรัฐ หรือประชาชนให้พินาศฉิบหายด้วยประการใด ๆ ก็ดี เป็นการกระทำของจารชนทั้งสิ้น

การป้องกันจารกรรม สดับรับฟังและรายงานข่าว ถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนช่วยปฏิบัติได้ เช่น

ก. ป้องกันมิให้เกิดการจารกรรมขึ้น ในประเทศของเรา

- ช่วยควบคุมบุคคลเข้าออกภายในบริเวณที่หวงห้ามโดยเคร่งครัด
- ช่วยควบคุมบุคคลที่ถูกจำกัดเขตมิให้ออกไปนอกเขตโดยเคร่งครัด
- ช่วยตรวจสอบบุคคลที่ต้องสงสัย เช่น พวกเข้าเมืองก็จับกุมไว้
- สืบสวนติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลบางคน
- พยายามป้องกันมิให้พวกจารชนรวมกลุ่มกันได้
- รายงานพฤติกรรมของพวกจารชนให้ผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็ว
- ช่วยติดตามนำจับพวกจารชนที่ได้รับมอบหมาย หากมีการต่อสู้อาวุธ

ให้ทำการต่อสู้ตามเหตุการณ์

- ช่วยรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับการสืบราชการลับ
- ช่วยสืบหาข่าวให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
- รายงานแผนฐานที่ตั้ง ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกำลังพล - อาวุธ

ยุทธโศปกรณ์ การส่งกำลังบำรุงของฝ่ายตรงกันข้าม

- ช่วยสอดส่องดูแลการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายศัตรู และตักเตือน

ประชาชนมิให้หลงเชื่อและอธิบายให้รู้ว่าเป็นการชวนเชื่อของฝ่ายศัตรู และช่วยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการโฆษณานั้น ๆ

- การลาดตระเวนและนำทางแก่เจ้าหน้าที่

- หน่วยปฏิบัติงานของคอมมิวนิสต์ จะพยายามสืบให้รู้ว่า กองอาสา

รักษาดินแดนได้รับการอบรมประการใดบ้าง มีอาวุธชนิดใด มีกำลังเท่าใด และตั้งอยู่ที่ใด จึงต้องระมัดระวังการพุดจา อย่ากระทำตนให้กลายเป็นผู้สื่อข่าวของฝ่ายศัตรู หากเห็นว่าพุดไปจะมีผลเสียถึงพุดไว้ดีกว่า การพุดตกอยู่ในวงจำกัด การรายงานก็รายงานเฉพาะผู้บังคับบัญชาผู้เกี่ยวข้อง มิใช่โฆษณาบอกคนไปหมดตลอดทาง ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายศัตรูรู้ว่าทางเราทราบสถานการณ์แล้ว

5. การทำการช่วยให้ความสะดวกแก่ฝ่ายทหารตามที่ทหารต้องการ และตัดทอนกำลังข้าศึก

ในวาระที่ประเทศอยู่ในสถานการณ์ที่มีภัยนอกจากประเทศรอบด้าน สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนย่อมมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติการ เช่น

- ช่วยรักษาเส้นทางลำเลียง
- ช่วยให้รายละเอียดข้อเท็จจริง ในท้องที่แก่ฝ่ายทหาร
- ช่วยก่อกวนข้าศึก โดยทำการ โจมตี เล็กคั่นน้อย ไม่หยุดหย่อน เพื่อให้ข้าศึกเกิดการลั่นสนอลม่าน กระจัดกระจายเสียขวัญ มิให้ข้าศึกปฏิบัติการได้สะดวก

เวลา

- ช่วยทำการต่อต้านการรุกรานของ ข้าศึก ในโอกาสแรก เพื่อหน่วงเหนี่ยว

- ช่วยทำลายเครื่องอุปโภค บริโภคของข้าศึก
- ช่วยทำลายอาวุธ เครื่องมือสื่อสาร ยุทโธปกรณ์ของข้าศึก
- ช่วยลำเลียงผู้ได้รับบาดเจ็บ
- ช่วยต่อต้านข้าศึกตามคำสั่งของทางราชการ
- ช่วยทำหน้าที่รักษา คลังอาวุธ พัสดุ สนามบิน
- ช่วยยับยั้งการปฏิบัติงาน ทางอากาศของศัตรู ซึ่งต้องการส่งพลร่มหรือนักก่อวินาศกรรมมาปฏิบัติการในท้องที่โดยจับกุม หรือกำจัดตามสถานการณ์

ในชั้น ใกล้เคียงจะเกิดสงครามจนถึง เมื่อทำสงคราม ควรใช้สมาชิกกองอาสา

- ช่วยหาเสบียงอาหาร
- ช่วยลำเลียงเสบียงอาหาร
- ช่วยลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์

รักษาดินแดนในเรื่อง

- เป็นส่วนระวังป้องกันขั้นต้นและการแจ้งข่าว
- ทำการรั้งหน่วง หรือรบกวนข้าศึกโดยปฏิบัติการในลักษณะกองโจร
- ช่วยในการอพยพประชาชน หรือผู้ลี้ภัยจากนอกประเทศ

- ช่วยในการระวังป้องกันกับพื้นที่ส่วนหลัง และควบคุมความเสียหายของพื้นที่ (Area Damage Control)

- ช่วยรักษาเส้นทางส่งกำลังบำรุงและเส้นทางที่สำคัญของทหาร

- ช่วยในการต่อต้านกองโจรข้าศึกหลังแนวรบฝ่ายเรา

การปฏิบัติของกองอาสารักษาดินแดนในข้อนี้ ควรอยู่ในความบังคับบัญชาของหน่วยทหารที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น และเพื่อเป็นการเตรียมการแต่บัดนี้ ทุกอำเภอชายแดนควรมีสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่ไว้ใจได้ประจำอยู่

6. เป็นกำลังสำรองส่วนหนึ่งที่พร้อมจะเพิ่มเติมและสนับสนุนกองทหารได้เมื่อจำเป็น

เมื่อสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือสงคราม สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนย่อมเป็นกำลังสำคัญที่จะปฏิบัติการอย่างทหาร เช่น

- ทำการต่อต้านการรุกรานทั้งทางตรงและทางอ้อมของข้าศึกเท่าที่สามารถจะทำได้และรับรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

- ทำการช่วยรบตามที่ได้รับมอบหมาย

- ตั้งกระบวนการต่อสู้แบบกองโจร เมื่อฝ่ายศัตรูยึดครองดินแดนนั้นไว้ได้

- ช่วยรักษาการในพื้นที่ซึ่งได้รับมอบหมาย

- ช่วยป้องกันรักษาพรมแดนที่ไม่มีกำลังทหารตั้งอยู่หรือเสริมช่วยกำลังทหารในการป้องกันรักษาพรมแดนเพื่อป้องกันมิให้แนวที่ 5 ของฝ่ายศัตรูเข้ามาปฏิบัติการได้

สภาพการณ์ปัจจุบันรัฐบาลโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้มีการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการปฏิบัติการกิจของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนไว้เป็นแนวทางดังนี้^{๕๓}

1. การรักษาความสงบเรียบร้อย

ให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ที่ต้องช่วยเหลือฝ่ายปกครองและตำรวจ ในการปราบปรามและกวาดล้างอาวุธสงคราม แหล่งผลิตอาวุธปืน วัตถุระเบิด ที่มีขอบด้วยกฎหมายทุกประการ รวมทั้งการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ โดยเร่งจัดแหล่งผลิตพืชเสพติดผู้ผลิต สกัดกั้นเส้นทางลำเลียง ตลอดจนจนสอดส่องพฤติกรรมของผู้มีอิทธิพลที่ให้การสนับสนุนการค้ายาเสพติดให้โทษ

2. การรักษาความมั่นคงภายใน

ให้ยึดถือนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523 65/2525 และ 47/2529 โดยการรุกทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาพื้นที่เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ได้อย่างถาวร ด้วยการช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างมนุษยสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนตามแนวทางการดำเนินงานโครงการ อส.สัมพันธ์ ซึ่งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง

^{๕๓} กรมการปกครอง "กิจการอาสารักษาดินแดน", เอกสารอาสารักษาดินแดนเล่ม 15 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2537), หน้า 12.

3. การป้องกันประเทศ

โดยเหตุที่แผนการป้องกันประเทศในปัจจุบันกำหนดให้พนักงานกำลังทั้งสิ้นที่มีอยู่ ทั้งกำลังทหาร กำลังกึ่งทหาร และราษฎรอาสาสมัครทุกกลุ่ม เข้าปฏิบัติการร่วมกันอย่างแน่นแฟ้นตามแนวความคิดในการป้องกันประเทศแบบเบ็ดเสร็จ ฉะนั้นสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ทุกคนจะต้องเสริมสร้างขีดความสามารถ และพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะปฏิบัติการกิจร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่น ๆ ในการป้องกันประเทศร่วมกัน

4. การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

เป็นหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน ในการที่จะต้องร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการป้องกันและบรรเทาอันตราย หรือความเสียหายอันเกิดจากสาธารณภัยทุกประเภท ภัยทางอากาศ การก่อวินาศกรรม และรวมทั้งการอพยพประชากรส่วนราชการ ทั้งภัยที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากการกระทำของข้าศึก ในการนี้ได้ทำการฝึกอบรมสมาชิก อส. ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ไปทุกจังหวัด เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนี้อย่างเต็มที่

5. การพัฒนาชนบท

ในฐานะที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน เป็นหน่วยกำลังของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท จึงจะต้องสนับสนุนการพัฒนาชนบทตามนโยบายของกรมการปกครอง และกระทรวงมหาดไทย โดยการศึกษาค้นคว้าความรู้ในด้านวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปถ่ายทอดและช่วยเหลือประชาชนในตำบล หมู่บ้านที่รับผิดชอบในรูปแบบโครงการ อส.สัมพันธ์ ที่บก.อส. ได้กำหนดเพื่อให้ทุกกองร้อย อส. จังหวัด และอำเภอยึดถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน

6. การข่าว

ถือได้ว่าเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานของกองอาสารักษาดินแดน ที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน จะต้องให้ความสนใจและปฏิบัติการหาข่าว ความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามโดยใกล้ชิดต่อเนื่อง และทันต่อเหตุการณ์ ผู้บังคับบัญชา และสมาชิก อส.ทุกคน จะต้องดำเนินกรรมวิธีด้านการข่าวอย่างจริงจัง และต่อเนื่องรวมทั้งรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น โดยถูกต้อง ทันเวลา และใช้ประโยชน์ได้

7. การสนับสนุนการท่องเที่ยวไทย

เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่เห็นความสำคัญ และคุณประโยชน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในประเทศ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนในฐานะที่เป็นกำลังหน่วยหนึ่งของรัฐบาล จึงต้องให้ความร่วมมือ โดยอำนวยความสะดวกและเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้นักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างประเทศ

8. การปฏิบัติตามโครงการของรัฐบาล

สมาชิก อส. เป็นกำลังสำคัญของกระทรวงมหาดไทย เป็นเครื่องมือของจังหวัดและอำเภอในการปฏิบัติงานทั้งในส่วนที่เป็นงานประจำ และงานนโยบายตามโครงการที่รัฐบาลกำหนดขึ้น จึงให้หน่วยปฏิบัติของกองอาสารักษาดินแดนสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในโครงการต่าง ๆ โดยการจัดทำแผนงานหรือโครงการขึ้นเพื่อสั่งใช้ และกำหนดบทบาทสมาชิก อส. ให้มีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เหล่านี้

9. การปฏิบัติในการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน

เพื่อสนับสนุนนโยบายกระทรวงมหาดไทยอย่างจริงจัง โดยการขยายผลการปฏิบัติตามโครงการ อส.สัมพันธ์ ให้กระจายทั่วทุกพื้นที่ ปรับปรุงพัฒนาภารกิจตามโครงการ อส.สัมพันธ์ ให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองสู่ประเทศ คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

10. การสนองตอบต่ออุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

โดยการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพ และคุณภาพของสมาชิก อส. ให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อท้องถิ่นและประชาชน ดำเนินการฝึกอบรมสมาชิก อส. ทั้งในด้านจริยธรรมและการส่งเสริมอาชีพควบคู่กันไป เพื่อขยายผลสู่ประชาชน จะควบคุมและกำหนดมาตรการในการสั่งใช้สมาชิก อส. ให้มีระเบียบวินัยและสมรรถภาพที่สมบูรณ์ พร้อมจะปฏิบัติภารกิจด้วยความพร้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

จากนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว กองบังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยา จึงได้มีโครงการขึ้นรองรับการดำเนินงานรวม 5 โครงการ ดังนี้⁴

1. โครงการ อส.สัมพันธ์ ได้แก่ การปฏิบัติงาน อส.สัมพันธ์ การปฏิบัติการจิตวิทยา เป็นต้น
2. โครงการ อส.บริการ ได้แก่ การปฏิบัติการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับราษฎร การซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ตลอดจนการอพยพประชากร เป็นต้น
3. โครงการ อส.ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ได้แก่ การบรรเทาสาธารณภัย การรักษาสถานที่ราชการ การรายงานข่าวต่าง ๆ เป็นต้น
4. โครงการเพิ่มความรู้ทางการเมือง เป็นการปฏิบัติการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ราษฎร
5. โครงการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การปฏิบัติการป้องกันอาชญากรรม สืบข่าวอาชญากรรม จับกุมผู้กระทำความผิด การจัดตั้งจุดตรวจ เป็นต้น

⁴ กองบังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยา "แผนการสั่งใช้งานสมาชิก อส. ปี 2535" เอกสารอัดสำเนาของทางราชการ (พะเยา : 2534), หน้า 7-9.

การดำเนินงานทั้ง 5 โครงการ ของกองบังคับการกองอาสา รักษา ดินแดนจังหวัดพะเยา ในด้านหนึ่งอาจมองได้ว่าประสบผลสำเร็จพอสมควร เนื่องจากสามารถ อธิบายได้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติได้จริง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ยังคงมีการวิเคราะห์กันต่อ ไปว่าบทบาทและภาระหน้าที่ของสมาชิก อส. มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ในขณะนี้หรือไม่เพียงพอ

3.3 สมาชิกกองอาสา รักษา ดินแดนในจังหวัดพะเยา

กองบังคับการอาสา รักษา ดินแดนจังหวัดพะเยา ได้มีการจัดตั้งขึ้นพร้อมกับการ ประกาศจัดตั้งจังหวัดพะเยา ซึ่งแยกมาจากจังหวัดเชียงราย เมื่อปี พ.ศ. 2520 ในปัจจุบันมี จำนวน 10 กองร้อย จำนวนสมาชิกอาสา รักษา ดินแดน 432 คนดังนี้

3.3.1	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนบริการและบังคับการ	จำนวน	24 คน
3.3.2	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนจังหวัดพะเยาที่ 1	จำนวน	90 คน
3.3.3	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนจังหวัดพะเยาที่ 2	จำนวน	106 คน
3.3.4	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอเมืองพะเยา	จำนวน	12 คน
3.3.5	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอเชียงคำ	จำนวน	58 คน
3.3.6	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอปง	จำนวน	35 คน
3.3.7	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอจุน	จำนวน	24 คน
3.3.8	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอดอกคำใต้	จำนวน	24 คน
3.3.9	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอเชียงม่วน	จำนวน	35 คน
3.3.10	ร้อยอาสา รักษา ดินแดนอำเภอแม่ใจ	จำนวน	24 คน

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมของอาสา รักษา ดินแดนในจังหวัดพะเยารวมไปกับการตั้งข้อสังเกต บางประการ ก่อนที่จะวิเคราะห์ในประเด็นหลักตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์กล่าวคือ

ประการแรก ในแง่ของอายุของกลุ่มประชากรตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยกลางคน ส่วนสมาชิกที่อายุระหว่าง 20-30 ปีนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการบรรจุใหม่ทดแทนกำลังพลเดิม ในขณะที่ช่วงอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปจะเป็นสมาชิกที่ดำรงตำแหน่งมานานแล้ว บางคนก็มีประสบการณ์ในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มาแล้ว ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงเรื่อย ๆ

ประการที่สอง ในแง่ของการหมุนเวียนกำลังพลโดยภาพรวมพบว่าปัจจุบันได้มีการบรรจุกำลังพลทดแทนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะสมาชิกอาสาสมัครชาติดินแดนรุ่นเดิม ๆ ได้ลาออก เกษียณหรือเสียชีวิต ซึ่งผู้ที่เสียชีวิตอยู่ในปัจจุบันก็มีอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ ใกล้จะเกษียณอายุเต็มที่มีการหมุนเวียนของกำลังจึงยังคงมีอยู่ตลอดเวลา

ประการที่สาม ในแง่ของระดับการศึกษาพบว่า สมาชิกกองอาสาสมัครชาติดินแดนส่วนใหญ่ จะมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกองอาสาสมัครชาติดินแดนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่มียานทำมาก่อน เพราะความรู้ไม่สูง เมื่อทางการเปิดรับสมัครประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมจึงเข้ามาสมัคร โดยมีรายได้ตอบแทน เป็นเบี้ยเลี้ยงค่าตอบแทน

ประการที่สี่ ในแง่ของค่าตอบแทนนั้นพบว่าสมาชิกกองอาสาสมัครชาติดินแดนจังหวัดพะเยาจะได้รับค่าตอบแทนรายเดือน ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 4,001-5,000 บาทต่อเดือนแล้วแต่ระยะเวลาการบรรจุ สำหรับสมาชิกอาสาสมัครชาติดินแดนแล้วเงินค่าตอบแทนระดับนี้ ถือว่าอยู่ในระดับที่พอใจมาก เพราะถือเป็นจำนวนมากพอต่อการดำรงชีพในสังคมชนบท ในขณะที่ความรู้ของตนก็ไม่ได้สูงนัก

ในประการต่อมา ในแง่ของสถานภาพ เดิมของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พบว่า ในปัจจุบันนี้อัตราส่วนของผู้ที่เคยเป็นทหารกับผู้ที่ไม่เคยเป็นทหารมาก่อนจะมีสัดส่วนพอกัน แต่จะค่อนข้างไปทางไม่เคยเป็นทหารมาก่อนเล็กน้อย ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าว จะแสดงให้เห็นว่า แนวโน้มในอนาคตคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ไม่จำเป็นต้องผ่านการเคยเป็นทหารมาก่อนก็ได้ซึ่งจริง ๆ แล้วในระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ได้ระบุว่าการรับสมัครสมาชิกอาสารักษาดินแดนต้อง เคยเป็นทหารมาก่อนแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นองค์ประกอบพิเศษ ในการพิจารณาคุณสมบัติเท่านั้น

ประการสุดท้าย พิจารณาในแง่ของประสิทธิภาพการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยา โดยส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะในช่วงระยะเวลา 20 ปี ผ่านมา ในพื้นที่ของจังหวัดพะเยา สถานการณ์การสู้รบไม่เด่นชัดรุนแรง สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่จึงไม่ได้ทำการรบ แต่จะเป็นการเตรียมพร้อม ณ ที่ตั้งและลาดตระเวนหาข่าว ส่วนผู้ที่เคยมีประสบการณ์การสู้รบ จากการสัมภาษณ์จะมีประสบการณ์มาจากที่อื่น หรือ มิฉะนั้นก็จะเป็นพวกที่ได้รับการบรรจุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป